

Проф. П. Голубовський.

Посмертні надки.

В ніч з 17 на 18 марта помер у Києві ординарний професор руської історії Петро Васильович Голубовський. Небіжчик був співробітником «Кіевскої Старини» з самого її початку, і вся його наукова робота була присвячена дослідям над старинними періодами нашої історії. Наш журнал, присвячений в значній мірі дослідженню минулої долі рідного краю, почувас на собі обов'язок подати своїм читачам коротенький нарис життя покійного вченого і пригадати його праці, більша частина яких друковалась свого часу на сторінках «Кіевскої Старини».

Небіжчик родився 1857 року в Сибіру, в сім'ї незаможного чиновника. Середню освіту здобув він у черниговській гімназії, курс якої скінчив у 1877 році з золотою медаллю. Свої гімназійні часи провів П. В. у тяжких матеріальних обставинах, змушений заробляти приватними лекціями, щоб допомогти матері, яка утримувала родину на невеличку пенсію класної дами жіночої гімназії. Вищу освіту небіжчик здобув у Київському університеті, на історично-філологічному факультеті. Бувши студентом, П. В. одержав золоту медаль за свою працю «Історія Сѣверскої землі до пол. XIV столѣтія». Скінчивши курс, П. В. залишений був при університеті стипендіатом для підготовки до професури. В 1884 році він оборонив магістерську дисерта-

цію: «Печенѣги, торки и половци до нашествія татарь». Але зразу здобути кафедру йому не довелось, і він мусив шукати собі учительської посади. Попереду служив учителем гімназій в Нижньому-Новгороді. Там пробув П. В. всього один рік. Його тягло на південь, до рідних дніпровських берегів, і при першій можливості він перейшов спочатку до Ромен, а в 1886 році вже був учителем у київській 1-й гімназії. Одночасно почав він читати в університеті і на вищих жіночих курсах лекції по староруській історії яко приват-доцент. В 1893 році П. В. оборонив докторську дисертацію «Исторія смоленской земли» і ще через рік здобув собі ординарну професуру. З цього часу і до самої смерті небіжчик читав в університеті лекції по староруській історії і цілий ряд спеціальних курсів. Коли в останні часи знову одчинились вищі курси, П. В. почав читати лекції і там. Довгі роки тяжкої учительської праці, до якої він був змушений, щоб мати засоби до життя (лекції в університеті аж до 1894 року доводилось читати дурно), надточили сили небіжчика, зроду не дуже міцного здоров'ям, і він останні часи почав частенько нездужати. Тяжкі родинні втрати дуже вплинули на нього і він в минулому році зовсім підупав на силах, заледве спромогаючись читати лекції. Коли знову почали після довгої перерви функціонувати київські вищі жіночі курси, небіжчик радів, що йому доводиться знов читати лекції в тому закладі, де він читав колись в початку своєї професорської діяльності, і вже зовсім хворий мріяв про нові курси, які готовивсь читати. Смерть не дала справдитись його намірам. Не довелось йому дожити й до археологічного з'їзду в Чернигові, ініціативу до котрого він сам подав і готовив до нього свої доклади.

Яко вчений, покійний професор займає почесне місце в ряду т. зв. «областних істориків», дослідувачів минувшини окремих країв старої Руси; особливо помітні його праці над історичною географією до-татарської Руси. Небіжчик з симпатією відносився до українства і брав, між иншим, участь в укладанню українського історично-географічного словника. Співробітником «Кіевской Старини» він був од самого її початку і умістив за

кілька років існування цілий ряд статей, заміток і рецензій на історичні новинки, що доторкались староруської історії. Активної участі в громадських справах П. В. не приймав, хоча живо цікавився їми і держався вільнолюбних поглядів.

Подаємо спробу бібліографічного реєстру його писань, що переважно друковались на сторінках «Кіевской Старини».

Окремі монографії.

Исторія Сѣверской земли. К. 1881. («Сборникъ сочиненій студентовъ университета св. Владимира» і окремою відбиткою).

Печенѣги, половцы и торки. Исторія южно-русскихъ степей. К. 1884.

Исторія смоленской земли до конца XV в. К. 1895.

Половцы въ Венгріи. Историческій очеркъ. К. 1889. (Відбитка з «Кіев. Унив. Изв.»).

Статї й замітки.

Хроника Дитмера, какъ источникъ для русской исторіи. Кіевскія университетскія извѣстія. 1878, IX.

Извѣстіе Ибнъ-Фоцлана о славянахъ и руссахъ. К. У. И. 1882, VI.

Объ узахъ. Журналь Министерства Народнаго Просвѣщенія. 1884. часть 234.

О русскихъ лѣтописяхъ. Университетскія Извѣстія. К. 1886. кн. X.

Болгары и хозары, восточные сосѣди Руси при Владимирѣ святомъ (историко-этнографическій очеркъ). К. Ст. 1888. VII, ст. 26—68.

По поводу замѣтокъ по исторической географіи южно-русскихъ степей. (Отвѣтъ г. Бурачкову). 1886., Кіевск. Стар., V, 168—173.

О началѣ русской письменности. Кіев. Унив. Изв. 1895. XI.

Новое изслѣдованіе о жизни французской королевы Анны Ярославовны. К. Ст., 1896, VII—VIII.

Сообщеніе очевидца о великомъ пожарѣ въ Кіевѣ на Подолѣ 1811 года. К. Ст. 1896, XII.

Нѣсколько соображеній къ вопросу о князѣ Турѣ. К. Ст., 1891, кн. X, Ст. 58—81.

О городахъ древней Руси. Труды Кіевского археологическаго съѣзда 1899 года. К. 1900.

Что можно сказать въ настоящее время о личности Лжедмитрія I. «Историческій Вѣстникъ», 1902.

Матеріалы для исторической карты Черниговской губ. Труды харьковского археологическаго съѣзда 1902 года.

Донскіе козаки на постоѣ въ Кіево-Подольскомъ Дѣвичьемъ Училищѣ. К. Ст., 1897, I.

Рецензії.¹⁾

Д. Багалъй. Исторія сѣверской земли до пол. XIV ст. К. 1882. (1882, VI, 519—23).

Д. Иловайскій. Дополнительная полемика по вопросамъ варяго-русскому и гунско-болгарскому. (1886, VI, 345—47).

Андріяшевъ. Очеркъ исторіи волынской земли до конца XIV ст. Кіевъ. 1887. (88, VII, 12—17).

В. Антоновичъ. О скальныхъ пещерахъ на берегу Днѣстра въ подольской губ. Од. 1886. (1887, III, 367—70).

Берканъ. О статьѣ его «О посольствахъ къ Владимиру Святому для испытанія вѣры». (1885, III, 569—573).

Н. Бѣляшевскій. Монетные клады кіевской губ. К. 1889. (89, X, 205—7).

Владимірскій сборникъ въ память 900-лѣтія крещенія Руси. К. 1888. (1889, XII, 646—54).

---

¹⁾ Всі ці рецензії друковались на сторінках „Кіев. Старини“; в скобках зазначаємо роки, книжки й сторінки.

Б. Гимбургъ. Русская правда, текстъ, изданный по тремъ спискамъ, съ предисловіемъ и краткимъ объяснительнымъ словаремъ, составленнымъ кандидатомъ правъ. Спб. 1888. (1889, Ш, 760—762).

Hunvalfy Paul. Die Ungern oder Madyaren. Wien und Teschen. 1881. (1882, VIII, 335—58).

Г. С. Дебольскій, протоіерей. Житіе св. равноапостольнаго кн. Владимира. Спб. 1888. (VII, 29—33).

Е. Де-Ватте. Равноапостольный кн. Владиміръ св. Ковно. 1888. (1888, VII, 29—33).

Завитневичъ. О мѣстѣ и времени крещенія св. Владимира и о годѣ крещенія кievлянъ. К. 1888. (88, I—III, 16—23).

Изслѣдованіе о кладѣхъ волинской губ. Житомиръ. 1885. (85, XI, 532—534).

К. В. Корвинъ-Пиотровскій. Календарь черниговской губ. на 1888 годъ. (1888, I—III, 6—10).

Ө. Лашковъ. Сельская община въ крымскомъ ханствѣ. Симферополь, 1887. (1888, 1—111, 11—16).

Линниченко. Современное состояніе вопроса объ обстоятельствахъ крещенія Руси. К. 1886. (1888, 1—111, 16—23).

А Лончиновъ. Червенскіе города. Варшава. 1885 (1886, V, 46—49).

И. Малышевскій. Житіе св. равноапостольнаго князя Владимира. Спб. 1889. (1888, VII, 29—33).

А. Маркевичъ. О лѣтописи. Изъ лекцій по русской исторіографіи. В. І. Одесса. 1883. (1889, VIII, 744—48).

И. Матченко. Св. равноапостольный князь Владиміръ, просвѣтитель Руси. 900-лѣтіе крещеніе Руси. Спб. 1889. (89, XII, 646—54).

М. Грушевскій. Южнорусскіе господарскіе замки. К. 1890. (VIII, 333—334).

К. Я. Гротъ. Изъ исторіи Угрии и славянства въ XIII вѣкѣ. (1141—1173). Варшава 1889. (1890, X, 158—165).

К. Елматьевскій. Учебникъ русской исторіи. Спб. 1891. (1891, VIII, 332—338).

Марковъ. О достопамятностяхъ Чернигова. Ч. 1882. (1883, VIII, 742—744.)

Михайловскій (Кіевскій златоверхо) монастирь. Историческій очеркъ отъ основанія его до настоящаго времени. К. 1889. (1889, VIII, 556—59).

Слѣды мегалитическихъ построекъ въ Украинѣ. Львовъ. 1886. (1887, X, 369—370).

В. Михайловъ. Въ память празднованія 900-лѣтія крещенія русскаго народа. М. 1888. (1888, IX, 55—61).

Острогорскій. Учебникъ русской исторіи. Элементарный курсъ. Спб. 1891. (1891, VIII, 338—342).

Партицький О. Темні місця в «Слові о полку Ігореві». У Львові. 1883. (1884, VIII, 710—714).

П. Полевой. Русская исторія для мужскихъ среднихъ учебныхъ заведеній. Спб. 1890. (1890, IX, 515—519).

Полное собраніе русскихъ летописей, изданное по Высочайшему повелѣнію археографическою комиссією. Томъ 16-й. Спб. 1889. (1890, V, 391—394).

В. Поплавскій и А. Лященко. Повторительный курсъ русской исторіи (отъ Владиміра Св. до Іоанна IV. Житомиръ. (1888, XII, 65—67).

Протопоповъ. Св. Владиміръ, равноапостольный великій князь кіевскій и всея Руси. М. 1888. (1888, VIII, 53—54).

Пьтуговъ. Серапіонъ Владимірскій, русскій проповѣдникъ XIII вѣка. Изслѣдованіе съ прибавленіемъ «поученій» Серапіона Спб. 1888. (88, XI, 29—36).

Разсказъ о св. кн. Владиміръ и о крещеніи русскаго народа. М. 1888. (88, VII, 33—34).

Родникъ. журналъ для дѣтей. Іюль 1888 г. Въ память 900 лѣтія крещенія Руси. (1888, IX, 55—61).

Русская военная сила. Очеркъ развитія выдающихся военныхъ событій отъ начала Руси до нашихъ дней. В. І. До-монгольскій періодъ. Сост. Обществомъ офицеровъ Генеральнаго Штаба. М. 1888. (1888, X, 22—25).

Сборникъ Императорскаго рус. Географ. Общества т. 40. Спб. 1884 (IX, 148—151).

І. Сениовъ. О первоначальной лѣтописи Великаго Новгорода. Спб. 1884. (1885. III, 558—563).

В. Д. Ситовскій. Св. равн. кн. Владиміръ и крещеніе Руси. Спб. 1888. (1888, IX, 55—61).

Smolka St. Kiejstut i Jagello. W Krakowie. 1888. (1890, VII, 141—147).

Ө. Успенскій. Русь и Византія въ X вѣкѣ. Одесса. 1888. (1888, XII, 61—65).

Халанскій. Великорусскія былины кіевскаго цикла. Варш. 1885. (1886, VI, 339—342).

Харьковскій Сборникъ. Изд. харьк. губ. статистич. комитета X. 1889. (1890, II, 371—373).

В. Юревичъ. Историческій очеркъ пятидесятилѣтія Имп. Одес. Общ. исторіи и древностей. 1880—1889. Од. 1889. (1889, VI, 571—572).

А. Турцевичъ. Русская исторія. (Въ связи съ исторіей Вел. кн. Литовскаго. В. 1894. (1895, VII).

В. Антоновичъ. Археологическая карта Кіевской губерніи. Изд. Имп. Москов. Археологическаго Общества. М. 1895. (1896, III).

Соборъ св. Владиміра въ Кіевъ. К. 1897. (1898, XII).

Д. Д.